

Jaarboekje van het Oudheidkundig Genootschap "Niftarlake" 1965

<https://hdl.handle.net/1874/9580>

JAARBOEKJE
VAN HET
OUDHEIDKUNDIG GENOOTSCHAP
„NIFTARLAKE”
1965

SCHOTANUS & JENS UTRECHT N.V.
UTRECHT

Beschermheer:

Mr C. Th. E. Graaf van Lynden van Sandenburg, Cothen.

Bestuur:

Dagelijks Bestuur:

Mr Dr N. J. C. M. Kappeyne van de Coppello, Loenen aan de Vecht,
Voorzitter.

Jhr P. H. A. Martini Buys, Avenue Concordia 68, Rotterdam-16.,
Secretaris.

G. J. Weyland, Loenen aan de Vecht, Bibliothecaris en Penningmeester.

Leden:

J. Trouw, Abcoude.

Ir J. Loeff, Oud-Loosdrecht.

F. D. Sprenger, Vreeland.

G. Adriaans, Amersfoort.

Dr D. P. Blok, Nederhorst den Berg.

Mr. J. H. van den Hoek Ostende, Amsterdam.

Jhr. Mr. L. A. Quarles van Ufford, Breukelen.

Redactie Jaarboekje:

Mr Dr N. J. C. M. Kappeyne van de Coppello.

Jhr P. H. A. Martini Buys.

Mr J. H. van den Hoek Ostende.

LEDEN

Abcoude:

Bianchi, Mr. R.
Bouman, J. H.
Breejen, A. den
Carmiggelt, Mej. J. W.
Doorn, Dr A. van
Graaf-Vossensteyn, Mevr.
W. D. de
Heuven, H. van
Heuven, Mej. M. H. van
Knoppers, Drs H. C.
Lee, Mej. E. van der
Luca, W. F.
Pape, W. F.
Pompe, P. H.
Schoenmaker, H.
Storm-van Gent, Mevr. J. M.
Trouw, C. C.
Trouw, J.
Tussenbroek Jr., G. C. van
Uiterwaal, M. C.
Veltman, v. Cruyssen, Mevr.
A. G.
Vis-Völker, Mevr. C. A. L. M.
Vries, B. H. de
Vries-Kok, Mevr. L. de
Welsen, H. J. van
Wiersma, Dr. H.
Wiersma-Buriks, Mevr. Dr A. A.

Amerongen:

Doude van Troostwijk, Ir H. J.

Amersfoort:

Adriaans, G.
Chijs, Mej. N. van der

„Flechite” Oudh. Vereen.
Rijksdienst voor het Oudheid-
kundig Bodemonderzoek

Amstelveen:

Achterberg, J. W. N. van

Amsterdam:

Beekman, J. S.
Bond „Heemschut”
Duyvensz, Fr.
Gemeentearchief
Harder, K.
Koninklijke Academie van
Wetenschappen
Koninklijk Oudheidkundig
Genootschap
Leuven, K. F. van
Leuven-Werker, Mevr.
W. M. van
Niekerk, W.
Hoek Ostende, Mr J. H.
van den
Pannevis, Mr C.
Renes, H.
Universiteitsbibliotheek
van Amsterdam
Weede, Jhr S. G. van
Wijk, Mevr. A. C. van

Ankeveen:

Harinxma thoe Slooten, B. A.
Ph. Baron van

Arnhem:

Matthes-de Rooy, Mevr. C. H.

Baanbrugge:

Geel, W.
 Grevenstuk, Prof Dr A.
 Kalff, L. E. A.
 Portengen-Hoefman, Mevr. E.
 Walbeek, J. H. van

Baarn:

Voorst van Beest, J. P. van
 Dedel, Jhr Mr C.

Barneveld:

Snijder, M.

De Bilt:

Wit, H. C. de

Bilthoven:

Holthe tot Echten, Jhr Dr
 L. M. van
 Twijnstra, Ir U.

Blaricum:

Lindenhout, H. J. van 't

Breukelen:

Akkerman, T. C.
 Baas, J.
 Backer-Loeb van Zuilenburg,
 Mevr. E. Y. E. G.
 Beek-Jansen, Mevr. Mr A. C.
 ter
 „Beth San”, Directie Ver.
 Bijleveld, Th. Th. M. H.
 Colenbrander-Hoekstra,
 Mevr. A. H.
 Colenbrander, H. Th.
 Coppoolse, K.
 Fruithof, C. W.
 Ginkel, Mr. H. C. L. van
 Grift, A. van der
 Haars, Mej. Mr E. A.

Kleef, G. C. van
 Koopman, G.
 Koorn-Waterdrincker,
 Mevr. L.
 Kroon, H.
 Mertens, Ir H. F. b.i.
 Molenkamp, J.
 Nixon, St. John
 Postma, Dr E. B. J.
 Quarles van Ufford,
 Jhr Mr L. A.
 Remijnse, Prof. Dr J. G.
 Smits, P. B. A.
 Veerman, Mej. G. C.
 Vermeulen, J. Th.
 Verwey, J.
 Vis-Honig, Mevr. A. M. C.
 Vries-Verbrugghen, Mevr. C.
 F. W. de
 Vulpen Jr., W. van
 Zweers, W.

Breukelerveen

(post Tienhoven):
 Graaf Wzn., E. de
 Vigeveno, A. L. G.

Bunnik:

Tholen-Schmidt, Mevr. A.

Bussum:

Ahrend-v. Gemund, Mevr. M. W.
 Berg, H. van den
 Klaveren, H. W. van
 Nordemann, J. G.

Cothen:

Lynden van Sandenburg,
 Mr C. Th. E. graaf van

Doorn:

Stoop-Koekoek, Mevr. G.
 van der

VII

Driebergen:

Clifford Kock van Breugel,
Erven Jhr Mr Dr J. R.

Ede:

Jantzen, F. B. F. G.zn.

Geervliet:

Pruim, J. H.

Gorssel:

Schimmelpenninck, G. Graaf

Gouda:

Oudh. Kring „Die Goude”

's-Gravenhage:

Bak, J. P.

Fries, Mr F. H.

Hartog, L.

Hess, Jr, P.

Koninklijke Bibliotheek

Middelberg, Mr G. A. A.

Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie

Sanders, P. F. X.

Velsen-Metzelaar, Mevr.

W. L. van

Haarlem:

Wilde, J. de

Hamburg:

Koomans, Mr. W. C.

Heerlen:

Tekelenburg, G.

Hilversum:

Hoogland, W. H.

Huisken, C.

Notten, Mej. W. L. van

Ronde, J. de

Renou, F.

Scheltema, H. D.

Smorenburg, J. M.

Steyling, Dr W. J.

Hollandse Rading:

Kuhlwillm, H. J.

Huis ter Heide:

Huydecoper van Maarsseveen,
Jhr J.

Huizen (N.-H.):

Volkersz, H. F.

Kamerik:

Breen, H. L.

Kockengen:

Gemeente Kockengen

Kerste, J.

Langbroek:

Hellemans, J. J. H.

Laren (N.-H.):

Boetzelaer, R. W. C. Baron
van

Leonhardt, G. J. G.

Leiden:

Antiquariaat en Boekhandel

Burgersdijk en Niermans

Mij. der Nederlandse Letterkunde

De Lier:

Hofwegen, G. van

Loenen aan de Vecht:

Bastert, J. N.

Beusekom-van Foreest, Mevr.

VIII

de Wed. Mr F. C. van
 Blok, Jr, J. W.
 Enst, Dr W. van
 Dudok van Heel, J. F.
 Holthoon-Fluyt, Mevr. H. J. van
 Joncheere-van Dijk, Mevr.

C. H. de
 Kampen, J. W. van
 Kappeyne van de Coppello,
 Mr Dr N. J. C. M.
 Kappeyne van de Coppello-
 van Panhuys, Mevr. Th.
 E. C. M.
 Kempen-van Setten, Mevr. M.
 van
 Klaassens, E. H.
 Kralingen, B. van
 Nie, C. W. van
 Olf, C.
 Raat, H. de
 Schayck, W. A. van
 Sondaar-Keyzer, Mevr. C. F.
 Sondaar, L. H.
 Stolp, Mej. A. G.
 Wedden, H. J. M. van der
 Weyland, G. J.
 Wittert van Hoogland,
 Jhr O. A. E. E. L.

Loenersloot:

Kalff Azn., G. A. A. A.
 Martini Buys, Mevr. A. M.
 Nagell-Martini Buys,
 M. F. M. Barones van
 Schuilwerve, Mr J. H.
 Sluyters Jr., J.

Loosdrecht:

Aalberts, H.
 Arends, H.
 Boeschoten, J.

Doude van Troostwijk,
 Mr. J. H. M. A.
 Freese, J. P.
 Haselen, Mej. E. van
 Loeff, Ir J.

Maarsse:

Agterberg, J.
 Alleman, J. G.
 Berg, B. O. van den
 Besier-van Geelen,
 Mevr. C. J.
 Bružã, Ir I. V.
 Cornelissen, Dr R. L.
 Cosijn, Dr J.
 Dekker, D.
 Diepgrond, H.
 Droogenbroeck, H. J. van
 Feyten, A.
 Freytag, F. J. de
 Gieling, J.
 Gulik, D. van
 Hinfelaar, L. C.
 Huitzing, E. R.
 Jansen, Mgr. A. M.
 Kerkvoort, P. van
 Kingma, Ir G.
 Klap, C. P.
 Schuckink Kool, Mej. A. W.
 Kraayenhagen, J.
 Kroon, G.
 Mol, B. C. J. de
 Remijnse, M.
 Rodriguez, M.
 Royen, N. van
 Rijsterborgh, C. J.
 Sandick, J. W. W. A. G. van
 Schaik, Mr Dr Th. E. E. van
 Schenk, Mr W. L.
 Schipper, A. P.

Schokking-Kany, Mevr. R. J.
 Servaas, J. N.
 Seumeren, M. F. M. van
 Verkuil, M.
 Vlugt, J. van der
 Vos, D. de
 Westenburg-de Groot, Mevr. P.
 Westermann, B. W.
 Wolff, Ir L. C. M. de
 Zwaardemaker, R. C.
 Zijlstra, S. H.

Maastricht:

Limburgs Geschied- en Oud-
 heidkundig Genootschap

De Meern:

Bogaard, P. H.
 Bruijn, Jac. de

Muiderberg:

Schellart, A. I. J. M.

Naarden:

Gortel, Dr J. H. van
 Oudenniel, C. G. van
Nederhorst den Berg:
 Blok, Dr D. P.
 Brink, H. van den
 Huisstede, C. van
 Ver. voor Vreemdelingen-
 verkeer

Nieuwersluis:

Blankenberg, B. H.
 Blijdenstein-Cruys, Mevr.
 C. E. B.
 Doedens, J. B.
 Doude van Troostwijk, D. W.
 Doude van Troostwijk, L. W.
 Doude van Troostwijk, Mr W. I.
 Schmal Jr., J. P.

Nigtevecht:

Amez, P. J.
 Hulsinga, D.
 Wees, G. A. van

Oosterbeek:

Beusekom, Mr E. van

Overveen:

Vries-van der Lee, Mevr. A. de
 Warnaars, H. B. E.

Rilland-Bath:

Spaan, D. N.

Rotterdam:

Bibliotheek en Leeszaalen der
 Gem. Rotterdam
 Vereniging Boerenwagenclub
 Canter Cremers, Mr J. J.
 Martini Buys, Jhr P. H. A.

Rozendaal (Gld.):

Nitschmann, E. A.

Sibculo:

Wijnen, Mej. B.

Soest:

Bentinck, Mr S. P. Baron
Soesterberg:
 Haselen, Mr J. van

Uithoorn:

Hulst, A. J. van

Ulft:

Schoemaker, Pastoor F. J.

Utrecht:

Biegelaar Jr., J. B. P.
 Buisman, P. W.
 Burg. Plebaan, J. van der

Eldering-Niemeyer, Mevr.

Mr W.

Haakman, P. J.

Historisch Genootschap

Horst, A. van der

Koren, F. G.

Lip-Kibbeling, Mevr. W. A.

M. van der

Mezger, J.

„Oud-Utrecht”, Ver.

Plomp, R.

Plomp-Klijnsma, Mevr. W. A.

Provinciale Bibliotheek

Reisbureau „Ebato”

R.K. Openbare Leeszaal en

Bibliotheek

Rijksarchief in de Prov.

Utrecht

Soeten, H. J. de

Terbijhe, L.

Thèonville, F. W. G.

Ven, Dr A. J. van de

Vor der Hake, J.

Wilbrenninck, J. C.

Vinkeveen:

Vries, J. de

Voorburg:

Rijksdienst voor de

Monumentenzorg

Vreeland:

Beelaerts van Blokland,

Jhr. J. P.

Leeuwen Boomkamp, D. C. van

Ir M. C. Brandes

Doorne Mr P. W. van

Erdmann-Kensen, Mevr. I.

Hartung, O. E. K.

Los, P. J.

Oosterbroek, B. H. A.

Ruiter, J. A.

Sprenger, F. D.

Tas, Mr L. C. van der

Waaardenburg:

Goelst Meyer, A. F. van

Wageningen:

Kniphorst's Boekhandel

Wassenaar:

Wieder Jr., F. C.

Weesp:

Lindeboom, G.

Woerden:

Wesseling, G. J.

Wijk bij Duurstede:

Dijkman-Schoenmaker,

Mevr. G. J. E.

IJsselstein:

Cool, A. G.

Zaandam:

Vis-Honig, Mevr. A. M. C.

Zeist:

Adels-Vermeulen, Mevr. de

Wed. Dr M.

Jaarverslag 1964

Op vrijdag 24 april 1964 had in hotel-café Vriens te Loenen aan de Vecht de jaarvergadering plaats, welke volgens de presentielijst door 14 leden werd bezocht.

De vergadering werd door de voorzitter met een welkomstwoord geopend, waarna de in 1964 overleden leden, zijnde de heren H. W. Aafjes, A. A. van Bommel, J. E. Hagenouw en W. J. Voogsgeerd werden herdacht.

Na voorlezing van de notulen van de vorige vergadering werden deze onveranderd goedgekeurd. Aansluitend hieraan werd door de secretaris het jaarverslag voorgelezen. Vervolgens bracht de penningmeester zijn financieel verslag uit. Het voordelig saldo bleek hierbij per 1 januari 1964 te zijn gestegen tot f 2990,09. De leden van de kascommissie, de heren Van Walbeek en Geel, hadden de kas en de kasbescheiden nagezien en in orde bevonden. Op hun voorstel werd de penningmeester onder dankzegging gedéchargeerd voor het door hem over 1963 gevoerde beheer. In de kascommissie voor het jaar 1964 werden door de vergadering benoemd de heren Geel en Pompe met als plaatsvervangend lid de heer Van Walbeek.

Bij de bespreking van de aanstaande excursie bleek de voorkeur uit te gaan naar Westfriesland. Als streefdatum werd 18 juli vastgesteld, terwijl de heren Adriaans, Weyland en Martini Buys bereid werden gevonden zich met de organisatie te belasten.

Voor het aanstaande Jaarboekje bleken weer enige artikelen beschikbaar te zijn, terwijl getracht zou worden ook het verslag van de Vechtcommissie weer op te nemen.

De bijdrage aan de Commissie voor de Vecht werd wederom op f 100,— vastgesteld. Medegedeeld werd dat de commissie zich beijvert voor het herstel van het hek voor het kasteel Nederhorst en van de koepel van Valkenheining.

Bij de rondvraag kwam de strijd over de zorg voor de monumenten in Loenen ter sprake. Door het ministerie van Onderwijs, Kunsten en

Wetenschappen zijn in de kern van het dorp Loenen veel huizen op de monumentenlijst geplaatst, waartegen de plaatselijke zakenwereld in opstand is gekomen. Er staat een streekplan voor de Vechtstreek op stapel, welke ons genootschap zeer welkom zal zijn. Er is in Loenen een groot gebrek aan toezicht op alles wat er gebeurt. Bijzondere zorg is gewenst voor de omgeving van de kerk en de Dorpsstraat. Ook wat het karakter van de dorpskern van Breukelen betreft was men niet gerust. De heer Bijleveld vertelde het een en ander over de plannen in Breukelen; ook bepaalde straten en dorpsgezichten kunnen thans door de Monumentenwet worden beschermd. Er werd de aandacht op gevestigd dat de neringdoenden in de dorpen zich te weinig bewust zijn van het gevaar van de grote winkelcentra. De voorzitter vertelde van de brugplannen in Loenen. Wat de verkeerswegen in de Vechtstreek betrof zijn er verschillende plannen, welke grote veranderingen in het landschap zullen teweegbrengen. Zo wil men de weg Haarlem-Hilversum in twee afzonderlijke wegen splitsen. De heer Trouw deelde mede dat er bij Ouderkerk een nieuwe weg zal komen, die door het Gein zal worden gelegd. Ter sprake kwamen verder nog de restauraties van het hek van Cromwijck en het hek en de koepel van Doornburg, terwijl de waardering werd uitgesproken over het herstel van het hek van Postwijck.

Niets meer aan de orde zijnde bedankte de voorzitter de leden voor hun aanwezigheid en sloot de vergadering.

Tot zover het verkorte verslag van de jaarvergadering.

Op 30 mei 1964 was het bestuur vertegenwoordigd op de bijeenkomst van de Commissie voor de Vecht en het oostelijk en westelijk plessengebied, welke werd gehouden in het Plesmanpaviljoen van het Nederlands Opleidingsinstituut voor het buitenland. Tijdens deze bijeenkomst hield de directeur van de planologische dienst in de provincie Utrecht Ir. P. Kluyver een belangwekkende uiteenzetting over „Planologische problemen in noord-west Utrecht”.

Op zaterdag 18 juli 1964 hield ons genootschap zijn jaarlijkse excursie, welke ditmaal een vijftigtal leden en introducées de historische schoonheid van Enkhuizen onder het oog bracht. Een uitvoerig verslag hiervan werd in het laatste jaarboekje opgenomen.

Zoals gebruikelijk beëindigen wij dit verslag met de opgave van het ledental. Aan het einde van het verslagjaar bedroeg dit 283.

Martini Buys.

Staat van ontvangsten en uitgaven.

BOEKJAAR 1964:

XIII

<i>Ontvangsten:</i>		<i>Uitgaven:</i>
Saldo 1963		Jaarboekje f 1.081,76
Kas	f 1.315,09	Onkosten:
Effecten . , ,	„ 1.675,—	post, telefoon, drukkosten, enz. „ 248,97
	—	Bijdrage Commissie voor de Vecht „ 100,—
Contributies	f 2.990,09	Bibliotheek „ 25,25
Verkochte Jaarboekjes	„ 1.264,50	Saldo 1964
Rente 1964	„ 79,—	Kas f 1.265,01
	„ 62,40	Effecten „ 1.675,—
		„ 2.940,01
		<u>f 4.395,99</u>
		<u>f 4.395,99</u>

G. J. WEIJLAND, penningmeester.

EXCURSIEVERSLAG 1965

Vroeger was het een ongeschreven wet, dat ieder rechtgeaard Nederlander, die belang stelde in de geschiedenis van zijn vaderland naar Delft was geweest om in het Prinsenhof, ook wel vanouds het St.-Agathaklooster genaamd, de plaats te bezoeken waar Willem I prins van Oranje op 10 juli 1584 zijn leven gaf voor de vrijheid der Nederlanders. Tegenwoordig zijn er zoveel manifestaties van allerlei aard, ook in Delft, die de aandacht vragen, dat Willem van Oranjes laatste woning en sterfhuis minder opvallend dan vroeger in de belangstelling is komen te staan. Ook door de verzwakking van de souvereiniteitsgedachte zijn de nagedachtenis, de strijd en de ideeën van de grote Nederlander op de achtergrond geraakt. Dit betreuren wij, want zijn belangeloze offers „pour le bien et conservation de vous, vos femmes et enfants, toutes choses saintes et sacrées” zoals hij het zelf in zijn Apologie (1580) aanduidt, geven hem nog steeds onbetwistbaar recht op wat reeds kort voor zijn dood van hem werd getuigd; namelijk, dat hij een oprecht vader des vaderlands was.

Met deze inleidende woorden willen wij duidelijk maken, dat wij een bezoek aan het St.-Aagtenconvent niet gaarne hadden willen overslaan, wanneer de grote toeloop naar de aldaar plaatshebbende Kunst- en Antiekbeurs zulks niet had belet. Gelukkig was er achter het raadhuis voldoende ruimte om de samenkomende deelnemers aan onze excursie de gelegenheid te geven elkander te begroeten alvorens het in oorsprong middeleeuwse raadhuis aan de achterzijde binnen te treden. Door enkele nauwe gangen bereikten we het ruime trappenhuis, waar een bordestrap ons leidde naar de raadzaal op de eerste verdieping. Deze zaal was nog gedeeltelijk afgeschoten met een noodwand wegens het herstel van de in de negentiende eeuw verknoeide voorgevel, die thans weer wordt teruggebracht in de fraaie staat, waarin hij in 1620 naar het ontwerp van Hendrick de Keyser in natuursteen werd opgericht. Van de wanden kijken vele leden van ons vorstenhuis neer op de dragers van het openbaar gezag. Bij afwezig-

heid van de burgemeester werden wij onder het genot van een kopje koffie verwelkomd door de wethouder van openbare werken de heer Elffrich, die ons het een en ander vertelde over de geschiedenis van Delft en de huidige problematiek van een zich uitbreidende en verjongende stad.

Wie omtrent de oorsprong en vroegste geschiedenis van Delft en Delfland wil worden ingelicht kan te rade gaan bij de studie, die Dr. J. F. Niermeyer hiervan heeft gemaakt (Delft en Delfland, 1944).

Delft ontleent zijn naam aan het in de elfde eeuw gedolven of gegraven water waaraan het ligt. Dit water loopt van de Vliet bij de Hoornbrug tot in de Schie en is thans genaamd Delftse vliet en verder naar het zuiden Schie. Het doel van dit delven was de ontsluiting en afwatering van een grafelijk domein, waarop een villa met curtis of vronhoeve het middelpunt van de nederzetting was. In de dertiende eeuw was deze hoforganisatie reeds zover in ontbinding, dat aan Delft in 1246 stadsrechten konden worden verleend. 's Hertogenbosch werd daarbij de moederstad waar Delft ter hofvaart kon gaan. Door deze overgang veranderde de rechtspositie van de hollandse graaf van grondheer van de villa tot rechter en bestuurder van de stad.

Van oorsprong was Delft een boerendorp in een bloeiende landbouwstreek met veeteelt en zuivelproductie. De welvaart der stad stelde de burgers reeds omstreeks 1300 in staat de stad met wallen te versterken en zeker heeft ook de graaf van Holland zich beijverd de bloei van zijn stad te bevorderen. In 1340 werd voor een betere waterverbinding de Rotterdamse Schie gegraven. In 1389 kreeg Delft zelfs door het graven van de Delftse Schie voor de scheepvaart een eigen zeehaven (Delfshaven). De opkomende nijverheid van brouwerij en draperie, welke van deze waterwegen gebruik maakte, werd door tolprivileges begunstigd. Tezamen met handel en zeevaart heeft de nijverheid de materiële grondslag gelegd voor een culturele ontwikkeling, die Delft in de kunsthistorie een belangrijke plaats zou doen innemen. In de vijftiende eeuw bezat de stad reeds zelfstandige schilderstalenten in de Meester van Delft en de Meester van de Virgo inter Virgines. Dit veelbelovende begin werd sterk geremd door de grote stadsbrand in 1536 en vervolgens door de troebelen van de 80-jarige oorlog, tijdens welke de stad in 1572 overging naar Staatse zijde. Maar tegen het einde der zestiende eeuw keerde de rust geleidelijk terug en met de toevloed van vlaamse emigranten in Holland begon wederom een tijd-

perk van culturele bloei, die voor wat betreft de schilderkunst in de zeventiende eeuw zijn hoogtepunt zou bereiken in de Delftse schildersschool van Johannes Vermeer en vele andere talentvolle kunst-schilders. De vlamingen gaven er vooral de stoot tot de oprichting van enige tapijtweverijen en van vele plateelfabrieken. Bekende „tapijtwerckers” waren Spierinck en Van der Gucht, van wie nog prachtige wandtapijten bekend zijn. Niet minder beroemd werden de produkten der plateelbakkers, die het Delfts aardewerk maakten, dat ook wel Delfts Porceleyn werd genoemd.

Het bovenstaande maakt het duidelijk dat de stad zich met ere de derde stad (na Dordrecht en Haarlem) van de hollandse steden kon noemen. Maar al in de zeventiende eeuw werd de zeevaart en de zeehandel door Rotterdam overvleugeld. Ook de bierbrouwerij en de draperie gingen hard achteruit. Het pleit voor de draperie dat de fijne delftse lakens nog lang „Delfts puik” werden genoemd. Alleen de aardewerkindustrie gaf tot ver in de achttiende eeuw aan zovelen werk, dat zij er in 1742 de hoofdnering was, tot dat de opkomende porceleinindustrie hieraan tenslotte vrijwel een einde zou maken. In de negentiende eeuw was van Delft niet veel meer dan een provincieplaatsje overgebleven. Uit deze toestand heeft het zich langzaam in de twintigste eeuw hersteld, al kon het de groei der grote steden niet bijhouden.

Wij keren terug tot het raadhuis, waar de wethouder de rondleiding van ons gezelschap in handen gaf van de heer Goudappel, die door zijn werkzaamheden op het gemeentearchief in staat was ons vele bijzonderheden te vertellen. Na de raadzaal verlaten te hebben werd de trouwzaal met haar fraaie schuttersstukken, door Delff en Mierevelt geschilderd, bewonderd. Beneden gekomen viel ons oog in de ruime burgemeesterskamer op een serie oude gezichten op de stad Delft, alsmede op een portret van Clara van Sparwoude († 1615), die haar vermogen bestemde „tot uythylickinghe van vroomen ende eerlicke jongmans ende jongedochteren” van haar geslacht. Blijkbaar is de stimulan, die van deze stichting uitging te groot geweest, want ruim 300 jaren later heeft men de stichting moeten ontbinden wegens een onvoorstelbaar groot aantal nazaten, waardoor de spoeling al te dun was geworden.

De korte wandeling naar de Nieuwe of St.-Ursalakerk bracht ons op het Marktpllein midden in het drukke gewoel van de kermis. Het

XVIII

gehele Marktpllein wordt beheerst door de hoge toren van de Nieuwe kerk. In 1396 werd met de bouw van de toren een aanvang gemaakt en honderd jaren later kwam de spits gereed. In 1872 brandde de spits ten tweede male af; de eerste keer in 1536. De vorm van de huidige spits is niet bijzonder bevredigend. Van 1923 tot 1950 heeft de kerk een grondige restauratie ondergaan, waarbij de sporen van de grote stadsbrand van 1536, die ook de kerk en de toren zwaar had geteisterd, zijn uitgewist. Door de ingang onder de toren komt men in de laatgotische kruisbasiliek, die sedert 1927 geleidelijk werd voorzien van een reeks van zestien moderne gebrandschilderde glazen in de vensters van dwarsschip en koor. Helaas zijn de glazen door de ontwerpers onvoldoende op elkaar afgestemd, zodat de reeks een onrustige sfeer schept. Buitendien is het koor er zo donker door geworden, dat het bijzonder fraaie praalgraf van prins Willem I nauwelijks goed te bezichtigen en te waarderen is. Onder een rijke door bogen gedragen natuurstone overhuiving ligt het beeld van de prins in wit marmer. Een tweede beeld in zittende houding van brons is onder de boog naar het westen geplaatst. Het monument is verder verrijkt met bronzen beelden, symboliserende de faam, vrijheid, kracht, het recht en het geloof. In 1614 begon Hendrick de Keyser aan dit renaissancegraf en in 1622 werd het door zijn zoon Pieter voltooid. Vermelding verdienen verder: het grafrelief van Canova voor Willem George Frederik van Oranje († Padua 1799); de graftombe van koning Willem I door W. Geefs (1847); het gedenkteken voor Hugo de Groot uit het jaar 1781 en twee fraaie renaissance-epitaphen voor leden van de families Teding van Berkhout en Van Beresteyn.

Na het verlaten van de Nieuwe kerk werd het drukke Marktpllein weer overgestoken ten einde aan de Oude Delft het museum Lambert van Meerten te bezoeken. In 1893 liet Lambert van Meerten deze ruime woning bouwen om er zijn verzameling in onder te brengen. Sedert 1907 is het huis een rijksmuseum voor kunst en kunstnijverheid, waarbij het zwaartepunt werd gelegd op de vroege hollandse majolika en de tegelkunst, die op aangename wijze werden aangevuld met meubelen, portretten en zilver. Sedert de vondsten in en na de laatste oorlog kunnen deze vroege aardewerkprodukten niet meer specifiek aan delftse fabrieken worden toegeschreven, zoals men vroeger meende. Het is daarom voor Delft te betreuren dat de typisch delftse produktie uit haar bloeiperiode (1650-1750) hier niet ruimer

is vertegenwoordigd, hetgeen niets afdoet aan het feit dat het museum een bezoek meer dan waard is. Daarbij werkt een klein museum minder vermoeiend op de bezoeker, omdat het hem de bevrediging geeft alles goed te hebben kunnen bekijken. Mochten de deelnemers door de afstanden, die door de parkeerverboden ditmaal te voet moesten worden afgelegd toch vermoeid zijn geworden, de koffiemaaltijd in Reyndorp's Prinsenhof gaf ze de gelegenheid nieuwe kracht op te doen.

Na het beëindigen van de koffiemaaltijd begaf ieder zich te voet naar de Oude of St.-Hippolytuskerk. De naam zegt ons al dat dit de oorspronkelijke parochiekerk van de stad is. De forse scheefstaande toren dagtekent in opzet uit omstreeks 1300; de stene spits met de vier hoektorentjes is een toevoegsel uit de tweede helft van de veertiende eeuw. In 1952 werd met de grote restauratie van de kerk een begin gemaakt en kort geleden is zij tot een goede einde gebracht; een einde dat een groot succes is geworden, temeer nu we de Oude en de Nieuwe kerk met elkander kunnen vergelijken. Omstreeks 1400 werd met de bouw van het huidige hoofdkoor begonnen. Geleidelijk werden de andere delen, zuiderzijbeuk en basilikaal schip, toegevoegd. In de jaren 1516-1521 vond de grote uitbreiding met het Lieve Vrouwekoor, de St.-Joriskapel en de noorderzijbeuk plaats naar ontwerp van Rombout Keldermans, welke ons de weelderige vormen der late brabantse gothiek toont. Hoewel de kerk nooit geheel volgens de plannen werd voltooid kenmerkt het resultaat zich zowel uitwendig als inwendig door een bijzondere bekoring en grote schilderachtigheid. Inwendig verrast de kerk door prachtige doorzichten met een wonderlijke milde lichtwerking, die door de mooie serie gebrandschilderde glazen naar het ontwerp van Joep Nicolas nog wordt versterkt.

Van hoge kwaliteit is het preekgestoelte uit het jaar 1548. De zeszijdige kuip heeft op de hoeken corinthische zuiltjes met daartussen vlakgehouden voorstellingen van de vier evangelisten en de prediking van Johannes de Doper. Deze voorstellingen zijn hier voor het eerst weergegeven aan het einde van overwelfde galerijen, de zogenaamde „inkijkgen”, een perspectiefuitbeelding, die de hollands renaissance gedurende een eeuw in meestal zeer vereenvoudigde vorm zou gaan kenmerken.

De Oude kerk is de eer te beurt gevallen, dat er twee van onze bekwaamste en door het scheepsvolk hoog geachte zeehelden zijn bij-

gezet. Pieter Pietersz ook wel Heyn genaamd was de eerste die een statige graftombe in het hoofdkoor kreeg. Zijn grote wapendaden heeft hij als admiraal en generaal der Westindische Compagnie behaald in Midden Amerika en bij Brazilië. Kort na zijn benoeming tot luitenant-admiraal van Holland en Westfriesland sneuvelde hij bij Dungeness in 1629. De tweede was admiraal Maarten Harpertszoon Tromp bijgenaamd „Bestevaer” († 1653), voor wie in de St.-Joriskapel in 1658 naar het ontwerp van Jacob van Campen een eveneens rijk uitgevoerd grafmonument werd opgericht, waarop zijn laatste wapenfeit de zeeslag bij Ter Heide (1653) in relief is weergegeven. Beide graftombes dragen het liggende beeld van de betrokken overleden admiraal.

In het Lieve Vrouwekoor bevindt zich het met kleurige wapenschilden versierde grafmonument voor Elisabeth Morgan, de dochter van Philips van Marnix van Sint-Aldegonde. In 1611 werd dit voor haar opgericht vermoedelijk naar een ontwerp van de bekwame beeldhouwer Nicolas Stone. Eveneens aan Stone worden toegeschreven de drie fraaie vrouwenfiguren, voorstellende geloof, hoop en liefde, die het epitaaf sieren, dat in 1614 tot stand kwam voor de delftse burgemeester Jacob van der Dussen. Niet onvermeld mag blijven de obelisk, die in 1739 tegen de noordzijde van de toren werd geplaatst ter nagedachtenis aan de in 1723 overleden beroemde natuuronderzoeker Antonie Leeuwenhoek. Ook de grote schilder Jan Vermeer van Delft († 1675) heeft zijn graf in deze kerk. Hoewel de rondleidster ons nog meerdere bijzonderheden heeft verteld, zullen wij het hierbij laten om met de deelnemers te wandelen naar het laatste punt van het programma, het hofje van Gratie.

Van de Verwersdijk komende gaan we de Van der Mastenstraat in en zo het oog niet gevallen zou zijn op een paar gevelstenen met wapens, men zou het hofje van Gratie met zijn saaie lage gevel uit 1839 voorbijlopen zonder het te hebben opgemerkt. Er bestaan plannen door het wijzigen van de voorgevel het hofje het uiterlijk aanzien van 1660 terug te geven. Een der gevelstenen is versierd met het familiewapen van de stichter Pieter Sasbout. Het rijmpje dat er op staat vertelt ons „1575 voor man en vrouw zijn deese hofgens van gratye gemaecht tot een ewige fondatye”. In dat jaar werden de hofjes blijkbaar ingebruik genomen, want van 1571 dagtekent reeds de fundatiebrief. Bij deze stichtingsbrief maakte Pieter Sasbout „die huysinge

mitte erfve staande up die Geer binnen deeser stede puerlicken omme Godts willen mitte ses huysgens, die ick daer up doen tymmeren hebbe ende sijn genaemt die Hoefgens van Gratien" en hij stelde daarbij de voorwaarden vast waaraan de „arme oude persoenen", die de hofjes zouden gaan bewonen, moesten voldoen. Zijn drie dochters stelde hij aan als „gifters ende thoeseynders". Door vererving in de vrouwelijke lijn is het bestuur in handen gekomen van de familie Graswinckel. Door een uitbreiding van het Gemene Landsmagazijn door de Staten van Holland en Westfriesland moest de Geer worden verlaten en werd het hofje, vermeerderd met een zevende huisje, in 1660 herbouwd op de plaats waar het nu nog staat. In de loop der jaren is het complex nog uitgebreid en aangepast aan de veranderde wooneisen.

Door de huisjes, die allen aan de straat gelegen zijn, komt men in de ruime achtergang, waarop de keukentjes uitkomen. In deze gang kunnen we kennismaken van de nieuwe ordonnantie van 1661, welke de rechten en verplichtingen van de bewoners regelt. In de grote gemeenschappelijke tuin hebben de regenten in 1937 een nieuwe regentenzaal laten bouwen, waarin het oude bezit van de fundatie, vermeerderd met schenkingen van familieportretten en meubelen, tezamen met het archief smaakvol is ondergebracht. Vandaar leidde de bezichtiging door de tuin naar de oude regentenkamer, waar ons naast de oude meubilering een mooie serie delftse pauwestaartschotels op de oude betimmering opviel. Wij namen onder dankzegging afscheid van onze bejaarde rondleidster. Buiten gekomen bleek het nog veel te vroeg te zijn om in de autobus het uur van vertrek af te wachten, zodat vele deelnemers zich voor het vertrek nog op en rond het marktplein naar eigen inzicht hebben kunnen vermaken.

Martini Buys.

CENTRAAL REGISTER VAN FAMILIEARCHIEVEN!

Elke mededeling over archivalia in particulier bezit is welkom op het Centraal Register van Familiearchieven (hoofd: mevrouw drs. E. P. Polak-de Booy, chartermeester bij het Algemeen Rijksarchief). Bij dit register, dat nu ruim een jaar bestaat, zal men in de toekomst informatie kunnen krijgen over aard, inhoud en toegankelijkheid van persoonlijke en familiearchieven.

Voor het zo ver is moeten nog vele gegevens verzameld worden, waarbij uw medewerking onmisbaar is. Wie eigenaar is van een verzameling archivalia, of wie van het bestaan van dergelijke collecties op de hoogte is, wordt vriendelijk verzocht dit te berichten, met zo mogelijk opgave van aard, inhoud, tijdvak en toegankelijkheid van de documenten.

De registratie heeft uitsluitend een wetenschappelijke bedoeling en tast in geen enkel opzicht het recht van de eigenaren aan. Wel kan — op verzoek — advies gegeven worden aan diegenen, die problemen hebben ten aanzien van inventarisatie, onderhoud, plaatsruimte of bestemming van hun archiefcollecties. De belangstelling gaat in de eerste plaats uit naar *oorspronkelijke stukken*: brieven, dagboeken, boedelpapieren, kasboeken e.d. Zowel oude als 20e eeuwse stukken, grote en kleine collecties kunnen voor registratie in aanmerking komen. Men denke niet te snel dat de eigen verzameling niet belangrijk genoeg is!

Het adres van het Centraal Register van Familiearchieven is: Drift 27, Utrecht, tel. 030-1 57 66.

 RECTIFICATIE

In het vorige jaarboekje is een fout geslopen. Door een vergissing is op bladzijde 9 het Zwarte Water bij de Snelliuskade afgebeeld, op bladzijde 11 het Zwarte Water bij de Merelstraat. De onderschriften staan dus niet bij de bijbehorende foto's; deze moeten verwisseld worden.

STICHTING COMMISSIE VOOR DE VECHT EN HET
OOSTELIJK- EN WESTELIJK PLASSENGEBIED

Verslag over het tijdvak 1961—1965

INLEIDING

Hoewel tijdens de algemene vergadering, die op 30 mei 1964 te Breukelen werd gehouden, een verslag over de werkzaamheden van onze stichting over de jaren 1961—1964 werd uitgereikt, menen wij er goed aan te doen een groot gedeelte van de daarin verstrekte gegevens nu te herhalen. Toen kon dat verslag niet vóór de vergadering worden verspreid ten gevolge van een de secretaris overkomen ongeluk, zodat volstaan moest worden met een summier gestencild stuk, dat alleen in handen kwam van degenen, die aanwezig waren. Deze zullen dus in dit verslag een aantal herhalingen tegenkomen.

Tevens wordt hierdoor verklaard, dat nu een langer tijdvak wordt behandeld dan gebruikelijk is en dat gaat tot 1 juli 1965.

Voor degenen van de lezers van dit verslag, die niet of onvoldoende op de hoogte zijn met het werk van de „Vecht-commissie”, is het wellicht van belang te wijzen op art. 2 van de statuten, waarin als doel van de stichting wordt aangegeven:

„de natuurlijke en culturele rijkdom van de Vecht en de plassen te behouden, te bevorderen en te behartigen.”

Gedurende de ruim dertig jaar van haar bestaan, heeft de commissie steeds zoveel mogelijk getracht het hierboven genoemde doel na te streven.

Hoewel haar arbeid met wisselend succes werd bekroond, heeft deze er zeker toe geleid, dat in een steeds ruimere kring belangstelling is ontstaan voor de commissie en haar werk en dat aan haar raad en oordeel betekenis wordt gehecht. Men is steeds duidelijker gaan inzien dat de streek van Vecht en Vecht-plassen een behartiging in de geest van onze doelstelling waard is.

Dat aan de arbeid van de commissie, welke door de overheid in de vorm van subsidies wordt gesteund, kosten verbonden zijn, behoeft geen betoog en het is daarom verheugend te kunnen vermelden, dat het afgelopen jaar een aantal particulieren zich bereid heeft verklaard de werkzaamheden van de commissie te steunen in de vorm van een jaarlijkse bijdrage.

In het volgend verslag zal wederom getracht worden een indruk te geven van hetgeen door de commissie werd verricht. Ofschoon, zoals hierboven werd vermeld, de resultaten van de werkzaamheden enerzijds verheugend, anderzijds soms ook teleurstellend waren, zal dit onze commissie er niet van weerhouden haar arbeid gestadig voort te zetten. Vol energie en goede moed hopen wij ook in de komende jaren op de bewandelde weg voort te gaan.

ALGEMENE ONDERWERPEN

Bestuur en werkcmité:

Het bestuur der commissie bestaat thans uit:

Ir. J. Loeff, voorzitter, Oud-Loosdrecht
 Th. Th. M. H. Bijleveld, secretaris, Breukelen
 H. D. Scheltema, penningmeester, Hilversum
 Dr. V. Westhoff, Driebergen
 J. Trouw, Abcoude

Behalve de hierbovengenoemde bestuursleden hebben in het werkcmité zitting de heren G. Adriaans, Amersfoort; A. C. Blom, Vinkeveen; Mr. C. Kooiman, Weesp; K. Nagel, Amsterdam (fungerend als 2e secretaris); B. H. de Vries, Abcoude; A. Stork, Weesperkarspel en Ir. W. L. Jansen, Utrecht.

Tot de commissie behoren de volgende lichamen:

Oudheidkundig Genootschap „Niftarlake”.

Bond Heemschut.

Stichting „Het Utrechts Landschap”

Provinciale Utrechtse Welstandscommissie

Bond van Nederlandse Architecten

Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland.

Vereniging voor Vreemdelingenverkeer en Behoud Natuurschoon „De Vechtstreek”.

Provinciale Utrechtse Bond voor Vreemdelingenverkeer.

Koninklijke Nederlandse Heidemaatschappij.

Nederlands Instituut voor Volkshuisvesting en Stedebouw.

Koninklijke Nederlandse Toeristenbond A.N.W.B.

Staatsbosbeheer.

Advies-commissie Noordhollandse gemeenten voor bouwontwerpen en uitbreidingsplannen.

Bond van Nederlandse Tuinarchitecten.

Gemeente Amsterdam.

Stichting „Het Noord-Hollandsch Landschap”.

Koninklijke Verbonden Nederlandsche Watersportverenigingen.

Koninklijke Watersport-Vereeniging „Loosdrecht”.

Onze stichting is aangesloten bij de Contact-Commissie voor Natuur en Landschapsbescherming.

In memoriam

Op 16 januari 1962 overleed op 98-jarige leeftijd te Maarssen de heer J. D. Bastert. Alhoewel hij geen deel uitmaakte van onze commissie zullen wij hem steeds blijven gedenken om de bewonderenswaardige wijze waarop hij, tot op hoge leeftijd, steeds getracht heeft voor de schoonheid van de Vechtstreek, welke hem zo lief was, te ijveren.

Wij vonden in hem o.a. als bestuurslid van het Oudheidkundig Genootschap „Niftarlake”, in welks midden onze commissie is ontstaan, steeds een enthousiast medestander, die waardering toonde voor ons werk. Ofschoon hij de laatste jaren niet veel meer op de voorgrond trad, zullen velen van zijn intieme vrienden en kennissen hem nog dikwijls hebben gewaardeerd om de bijzondere energie welke hij aan de dag wist te leggen als het hem er om ging voor de belangen van onze streek op te komen.

Op 12 juli 1965 overleed op 70-jarige leeftijd de heer Mr. W. I. Doude van Troostwijk, oud-burgemeester van Loenen. De heer Doude van Troostwijk heeft gedurende vele jaren als afgevaardigde van het Utrechts Landschap deel uitgemaakt van ons werkc Comité.

Zijn weloverwogen oordeel en zijn grote kennis van de Vechtstreek werden daar steeds op hoge prijs gesteld. Zijn medewerking zullen wij dankbaar blijven gedenken.

Wijziging van de naam in verband met de nieuwe Wet op de Stichtingen

In verband met de nieuwe Wet op de Stichtingen, welke voorschrijft dat in de naam van een stichting het woord „stichting” als deel van de naam moet voorkomen, werd bij notariële akte de naam van de stichting gewijzigd in „Stichting Commissie voor de Vecht en het Oostelijk en Westelijk Plassengebied”.

Daar de wet verder voorschrijft, dat de stichtingen dienen te worden ingeschreven in een openbaar centraal register op het Departement van Justitie, werden ook hiervoor de nodige stappen ondernomen.

Financiën

Mede dank zij de financiële steun van de Provincies Utrecht en Noord-Holland en van vele gemeenten, verenigingen en particulieren, is onze Commissie in de verslagjaren in staat geweest haar activiteiten voort te zetten. De middelen zijn nagenoeg aanwezig om de publicatie over de vegetatie van de zuidelijke Vechtplassen ter hand te nemen waarvan het inventarisatie-werk inmiddels is voltooid. Voorts kon een beging worden gemaakt met de vorming van een monumentenfonds, hetwelk de commissie beter in staat stelt om de restauratie van de zogenaamde kleine monumenten te bevorderen. Op dit gebied zal echter de omvang van onze middelen veelal bepalend zijn voor de mate van activiteit van de Commissie, zodat een zekere „planning” onontbeerlijk is, waarbij wij hopen te kunnen blijven rekenen op de subsidies en bijdragen van onze begunstigers.

ALGEMENE LEDENVERGADERINGEN

Op zaterdag 13 mei 1961 vond te Breukelen op huize Queekhoven een algemene ledenvergadering plaats.

Alvorens met de behandeling van het verslag over de jaren 1958, 1959 en 1960 te beginnen, werd vooral aandacht besteed aan:

1. De ontsiering van de Vechoevers door het steeds toenemend aantal woonschepen.
2. De uitbreiding van vele dorpen op een wijze, die niet in overeenstemming is met de kern daarvan.

Unaniem was men het erover eens, dat hier sprake was van een ernstig probleem en dat vooral de gemeentelijke overheid hiervoor aansprakelijk gesteld moet worden. Betreffende punt 2 wees de voorzitter erop, dat men bij de bouw van nieuwe woonwijken zich vooral dient te realiseren wat men het nageslacht nalaat. Waar vroeger de dorpen door een groene zoom omgeven waren dankzij de tuinen bij de huizen, is dat met de nieuwe buurten meestal niet het geval, omdat de bouwterreinen tot het uiterste worden uitgebuit. De gemeenten hebben hier een taak en zullen de nieuwe buitenwijken van afdoende groenstroken moeten voorzien.

Na het verslag van de penningmeester waaruit bleek, dat de financiële toestand van de commissie goed was te noemen, volgde de verkiezing van een bestuurslid in verband met het overlijden van de heer Wijnstra uit Maarssen. Bij acclamatie werd in diens plaats de heer Bijleveld uit Breukelen gekozen. Periodiek aftredend waren de heren Loeff en Trouw, die bij acclamatie werden herkozen. Hierna volgde de rondvraag, waarna allen een korte wandeling door het fraaie park maakten. Vervolgens werd in de koepelkamer de thee gebruikt.

Na de theepauze was het woord aan Jhr. Mr. L. A. Quarles van Ufford, die een zeer interessante causerie hield over de waterbeheersing op de Loosdrechtse Plassen. Enkele aanwezigen stelden vragen over dit onderwerp, die door de spreker werden beantwoord, waarna de voorzitter de vergadering sloot na alle aanwezigen te hebben bedankt voor de door hen getoonde belangstelling.

Op zaterdag 30 mei 1964 werd op kasteel Nijenrode te Breukelen een algemene vergadering gehouden, die voor de pauze aan het verslag der werkzaamheden en algemene zaken was gewijd. De vergadering stemde in met het opnemen van de heren Ir. W. L. Jansen, natuurbeschermingsconsulent van het Staatsbosbeheer te Utrecht en A. Stork, architect te Weesperkarspel in het werk-comité. Beide nieuwe leden betekenen, naar de voorzitter mededeelde, een aanzienlijke versterking van dit comité.

Het financiële overzicht van de penningmeester werd goedgekeurd. De controle van de administratie was verricht door de heer G. J. Weijland te Loenen.

Na de pauze kreeg de heer Ir. P. Kluyster, directeur van de Provinciale Planologische Dienst het woord voor de behandeling van het onderwerp:

Aspecten rondom het streekplan voor Noord-West Utrecht.

De lezing van de heer Kluyster vond bij de talrijke aanwezigen grote belangstelling en leidde tot een levendige gedachtenwisseling. Geen wonder, want het onderwerp, dat besproken werd, ging ons werk-comité, de vertegenwoordigers van de aangesloten organisaties en de vertegenwoordigde gemeentebesturen zeer ter harte, terwijl de boeiende wijze van behandeling door de zo deskundige spreker alle lof verdiende.

Wij zijn de leiding van het Opleidings Instituut Nijenrode erkentelijk voor de ons geboden gelegenheid in zo'n aantrekkelijke omgeving te vergaderen.

MONUMENTEN EN GEBOUWEN

Buitenplaatsen

Wat de buitenplaatsen betreft kan geconstateerd worden, dat hiervoor van particuliere zijde een groeiende belangstelling bestaat. In enkele gevallen zelfs kregen wij het verzoek van een particulier, hem te waarschuwen als zich de mogelijkheid voordeed een buiten te kopen.

Verscheidene grote huizen en kastelen blijken door de eigenaars zeer goed te worden onderhouden en zelfs gerestaureerd. In dit verband

vermelden wij o.a. in Maarssen: Goudestein, Bolenstein, Huis ten Bosch; in Nieuwersluis: Sterreschans, Nieuwerhoek en in Nederhorst den Berg: Kasteel Nederhorst.

Maarssen, Huize Zuileveld

Met genoegen kan geconstateerd worden, dat het buiten Zuileveld door de nieuwe eigenaar thans geheel is gerestaureerd.

Maarssen, Huis ten Bosch

Het verheugt ons zeer te kunnen schrijven, dat het fraaie Huis ten Bosch, dat jarenlang als gemeentehuis heeft gefungeerd, werd aangekocht door de Utrechtse antiquair Gieling. Deels dient het de familie tot woonhuis, deels is het als toonzaal van antiquiteiten ingericht. De restauratie, welke zeer kostbaar was, werd met behulp van subsidie, door Monumentenzorg verstrekt, uitgevoerd. Vooral de fraaie plafonds welke met bloem- en vogelmotieven zijn beschilderd en onder de boardbetimmeringen te voorschijn zijn gekomen, vereisten dringend herstel.

Gezien het enthousiasme, dat de eigenaar aan de dag legt, kunnen wij de toekomst van het buiten met een gerust hart tegemoet zien.

Maarssen, Doornburgh

Met ernstige zorg waren wij vervuld toen ons het plan ter ore kwam om op het terrein van de zeer mooie buitenplaats Doornburgh een klooster te bouwen. Algemeen waren wij van oordeel, dat aantasting van het buiten, door welke vorm van nieuwbouw ook, absoluut vermeden diende te worden. Tegen het plan bestond van vele zijden een hevige oppositie, ook nadat ruimte van de oude tennisbaan en omgeving werd gekozen, in plaats van die in het bosachtige deel van het buiten. Aangezien het hier een meldingsgebied betrof, moesten, alvorens Gedeputeerde Staten goedkeuring aan de plannen verleenden, de Rijksdienst voor het Nationale Plan en de Provinciale Planologische Dienst van advies dienen. Desondanks kon de bouw doorgang vinden, een gang van zaken, die wij zeer betreuren, al werd het

houwwerk op zichzelf door de Provinciale Welstandscommissie aanvaardbaar geacht. Wij vrezen echter, dat de strook homen tussen het nieuwe gebouw en het jaagpad langs de Vecht veel te smal zal blijken te zijn, ten opzichte van dit grote bouwwerk.

Maarssen, Goudestein

De verbouwing van het buiten tot gemeentehuis is voltooid. Of de veranderingen van het interieur geslaagd mogen worden geacht, wagen wij in twijfel te trekken.

De keurige staat waarin het exterieur zich bevindt, alsmede het wel onderhouden park, zullen echter menige voorbijganger treffen.

Breukelen, huize Queekhoven

Queekhoven met zijn fraaie tuin is aangekocht door de „Eduard van Beinum Stichting”, waarmede de toekomst van het buiten is verzekerd. Het zou echter te wensen zijn, dat de voorgevel zijn oude afwerking terug zou krijgen.

Inmiddels is de stichting er in geslaagd velen, zowel binnen- als buitenshuis, de zo bijzondere sfeer van de Vechthuizen deelachtig te doen worden.

KLEINE MONUMENTEN

Inventarisatie

De inventarisatie van kleine monumenten werd verder door de commissie bestudeerd. Wat de documentatie betreft, kan worden vermeld, dat reeds verschillende objecten werden opgemeten en in tekening gebracht, zoals koepels te Abcoude en Baambrugge en hek en steiger van het kasteel Nederhorst.

De moeilijkheid blijft, dat zulks door terzake kundig personeel dient te geschieden en de honorering hiervan kostbaar is. Niettemin gaat de commissie zoveel mogelijk met de werkzaamheden door.

Maarssen, hek van Doornburgh

Met de restauratie van het aan de Vecht gelegen hek is een bedrag van f 15.000,— gemoeid. Naar wij vernemen zullen Provincie en gemeente ieder 10 % voor hun rekening nemen, terwijl van Rijksweg een subsidie zal worden verleend van 50 %. Voorts zou de subsidie van de gemeente verleend zijn onder de voorwaarde, dat na de restauratie geen prikkeldraad aan het hek aangebracht zal worden. Wij menen te mogen verwachten, dat de eigenaresse van het buiten deze restauratie nu ter hand zal nemen, nadat de uitvoering van het eerder genoemde grote bouwwerk hier mogelijk werd gemaakt.

Maarssen, hek Vechtoever

Het gewenste herstel van Vechtoever is inmiddels ter hand genomen. Wij spreken de hoop uit, dat het fraaie hek met de vier beelden (de jaargetijden uitbeeldend) weder op de oude plaats zal worden opgericht, iets waarop wij herhaaldelijk hebben aangedrongen.

Maarssen, hek Cromwijck

Het hek, waarvan de kolommen werden stuk-gereden, werd door architect De Vries opgemeten en in tekening gebracht. Getracht wordt met de eigenaar overeenstemming te bereiken over de verplaatsing van he hek in de richting van het hoofdgebouw.

Het vrachtverkeer zou dan van de oorspronkelijke inrit gebruik kunnen maken, teneinde de fabriekshallen op het terrein van dit vroegere buiten te bereiken. Deze wordt bereids verbreed.

Breukelen, hek naast de boerderij „Hendrikshoeve”

Helaas moeten wij constateren, dat het oude hek naast de boerderij „Hendrikshoeve” door de eigenaar werd gesloopt om plaats te maken voor een modern hek. Naar ons oordeel bestond voor het slopen geen enkele reden en wij kunnen deze handelwijze dan ook slechts betreuren.

Loenen, restauratie huizen aan de Mijndensedijk

Naar wij vernemen zijn de plannen tot restauratie van de rij oude huisjes aan het Noordelijk eind van de Mijndensedijk thans goedgekeurd. Naar de eigenaar echter mededeelde is de moeilijkheid om de huizen ontruimd te krijgen, aangezien het werk dermate omvangrijk is, dat het slechts verricht kan worden als alle panden leeg zijn.

Baambrugge (Loenersloot), koepel Valk en Heining

Met de voorbereidingen tot de restauratie van deze fraaie koepel, gelegen aan de Oude Rijkstraatweg, welke nodig hersteld moet worden, is een aanvang gemaakt. Het geheel is door architect De Vries in tekening gebracht en opgemeten.

De Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen besloot tot subsidieverlening, bovendien mag gerekend worden op financiële steun van de gemeente Abcoude. De aan de restauratie verbonden kosten zullen hoog zijn en vormen voor de commissie een ernstige zorg. Desalniettemin zal de commissie haar uiterste best doen de restauratie te doen plaats vinden.

Wij hopen, dat het ministerie bereid zal zijn de oorspronkelijk toegezegde subsidie te verhogen, teneinde deze bijzondere koepel — zeker de mooiste in de streek — te behouden.

Abcoude, koepel aan de Angstel

Met de restauratie van deze koepel, welke eigendom is van de Eerste Abcouder Boerenleenbank, zal worden begonnen onder leiding van architect B. H. de Vries te Abcoude.

Subsidie hiervoor is door de gemeente Abcoude toegezegd.

Hek, kasteel Nederhorst

Reeds werden ten behoeve van de restauratie van het toegangshek en het hek van de aanlegplaats aan de Reevaart opmetingen gedaan en werd een en ander in tekening gebracht. De plannen tot demping van de Reevaart beïnvloeden echter de uitvoering van een restauratie ongunstig. Wij hopen dat deze demping voorkomen zal kunnen worden.

MOLENS

Utrecht, „Stichting De Utrechtse Molen”

In de maand maart 1963 is te Utrecht door het Provinciaal Bestuur van Utrecht de „Stichting De Utrechtse Molen” opgericht. Het doel der stichting is het bevorderen en verzekeren van de instandhouding van molens in de provincie Utrecht.

Reeds werd besloten een tweetal molens met molenaarswoningen en erf van de Waterschappen Spengen en Kockengen aan te kopen.

Wij zijn zeer dankbaar, dat thans ook in deze provincie een onderdak voor in zorg verkerende molens is gevonden.

Maarssen, Molen polder Westbroek

Deze molen is gerestaureerd en voor het landschap behouden.

Loenen, Korenmolen aan de Dorpsstraat

In 1955 leken de plannen tot aankoop door de gemeente reeds gunstig te staan. Toen waren reeds vijf jaren met onderhandelen verstreken. Toch duurde het tot 1963 voor, dankzij Provinciale-, Gemeentelijke- en Rijksinterventie, het behoud van de molen verzekerd werd.

De molen werd door de gemeente Loenen aangekocht en is gerestaureerd.

Het behoeft geen betoog, dat hetgeen werd bereikt, ten zeerste moet worden toegejuicht. Dit temeer, omdat in het dorp Loenen met zijn pittoreske straatjes, monumentale behuizingen en zijn mooie kerk met forse toren, een bezienswaardig monument in ere werd hersteld.

Loenersloot, Molen „Oukoop” aan de Angstel

Deze prachtig gelegen molen aan de rijksweg Amsterdam-Utrecht vraagt alle aandacht. Door ruilverkaveling, die het buitenwerkinstellen van het watermaalwerk tot gevolg zal hebben, zou het behoud als werkend element worden aangetast. Er moet naar worden gestreefd deze molen als fraai monument in het landschap te behouden.

Nigtevecht, Gastermolen en Hoekermolen aan de Vecht

De Garstermolen, die als bemalingswerktuig buiten dienst werd gesteld, is thans met medewerking van Provinciaal Bestuur en Ministerie van O.K. en W. gerestaureerd. De Hoekermolen is verkocht aan de heer W. A. C. Reesink te Amsterdam. Het restauratiewerk is met medewerking van de provincie uitgevoerd door de molenmakersfirma De Gelder te Oegstgeest.

Het is de bedoeling deze molen op gezette tijden op de maalwaardigheid te controleren, waarvoor de heer Van Vliet, de molenaar van het Broekzijds Waterschap te Abcoude, werd aangezocht medewerking te verlenen.

Abcoude, Molen „Delphine”, Gein Zuid

De molen was in gebruik bij de heer en mevrouw H. M. L. Souget te Parijs, die echter gedwongen waren van verder gebruik van de molen af te zien. Mevrouw J. van Bussel-Okken te Amsterdam werd daarna de bewoonster.

Bij een door de Provinciale Waterstaat te Utrecht ingesteld onderzoek is gebleken, dat een grondige restauratie noodzakelijk is. Over subsidieverlening ingevolge de wet B.W.O. worden nog onderhandelingen gevoerd. De molen zal overgaan in het bezit van de Stichting De Utrechtse Molen.

Kortenhoef, Molen „Gabriël” aan de Zuwe

Deze molen, bewoond door Dr. M. C. Slotemaker de Bruine, pronkt, in het mooie landschap van Kortenhoef. Een onderzoek naar de noodzaak van restauratie wordt uitgevoerd.

Nederhorst den Berg, Stichts-Ankeveense molen aan het Bergepad

Deze molen, eigendom van de heer J. C. Mesdag te Elst, wordt goed onderhouden. Te gelegener tijd zal begonnen worden met de verzorging van het interieur.

Gelet zal moeten worden op de uitbreidingsplannen van de gemeente Nederhorst den Berg, opdat door mogelijke behouwing de betekenis van deze mooie molen in het landschap niet zal worden geschaad.

Weesperkarspel, Hollands-Ankeveense molen aan de Loodijk

Deze molen is eigendom van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland. Uiteraard maakt deze vereniging als eigenaresse zich zorgen, omdat in deze molen een verlotzaak is gevestigd. Daarvoor is alle reden, aangezien reeds in een nabij de molen staand schuurtje brand is ontstaan bij het bakken van patates-frites.

De molen is in 1963 in het nieuws geweest, door de pogingen van de vereniging om aan de huidige bestemming een einde te maken. Het spreekt vanzelf, dat onze sympathie uitgaat naar Natuurmonumenten, want het behoud van deze molen is voor het landschap van groot belang.

Weesp, Korenmolen „'t Haantje”

Indien geen moeilijkheden waren ontstaan in het aantrekken van een molenbouwer voor de restauratiewerkzaamheden, zou „'t Haantje” vroeger zijn gerestaureerd.

De Vereniging „De Hollandse Molen” bleef echter diligent, zodat deze molen weer met vier wicken in het luchtruim kan prijken.

Korenmolen „De Vriendschap” aan de Vecht

Nog steeds zijn er weinig tekenen, die er op wijzen, dat de tijd zal aanbreken, dat „De Vriendschap” in een gunstiger pak zal komen naast de reeds eerder gerestaureerde molen.

Toch blijven wij hopen, dat door samenwerking van de eigenaresse, de centrale Coöperatie L.T.B. te Haarlem, het gemeentebestuur van Weesp, Rijk en Provincie, de restauratieplannen onder toezicht van de Vereniging „De Hollandse Molen” zullen kunnen worden uitgevoerd.

WOONSCHEPEN

Ten aanzien van het woonschepenvraagstuk kunnen wij belangrijk nieuws melden. Door de provinciale besturen van Utrecht en van

Noord-Holland werden verordeningen uitgevaardigd, welke een inperking van het aantal woonschepen beogen.

Wij hopen van harte, dat dit moeilijke probleem, dat in verband met de woningnood een belangrijk maatschappelijk facet heeft, tot een oplossing gebracht zal kunnen worden.

Thans is de toestand naar onze mening ontoelaatbaar omdat grote delen van de eertijds prachtige en landelijke Vecht, ontsierd worden door talrijke woonschepen, die aan geen enkele eis van redelijke welstand voldoen.

Zowel het landschapsschoon als de recreatie, waarvoor de Vecht een belangrijke functie inneemt, worden hierdoor ernstig geschaad.

Onze commissie wendde zich tot de Provinciale Besturen van Utrecht en Noord-Holland met een uitvoerig betoog, waarin werd verzocht door het inrichten van een centrale woonschepen-haven, het euvel zoveel mogelijk op te heffen. De hiervoor gedane concrete suggestie zou, naar onze mening, goeddeels kunnen leiden tot een sanering van het noordelijk gedeelte van de Vecht, terwijl daarbij een behoorlijke landschappelijke verzorging van de aan te wijzen ligplaatsen mogelijk zou zijn.

Wij hebben in deze brief niet verheeld er van overtuigd te zijn, dat zo'n voorziening in verband met hygiënische voorzieningen, parkeer-ruimte en andere maatregelen van algemeen nut niet gemakkelijk te verwerkelijken zal zijn.

Ook gaven wij aandacht aan de plannen van Loenen, om de woonschepen, die clandestien in de Vecht liggen, naar een in te richten gemeentelijke ligplaats aan de Angstel te verwijzen.

Mocht hier een oplossing kunnen worden gevonden om de Vecht-oevers in het mooie Loenen op afdoende wijze te zuiveren van het landschap ontsierende woonarken dan zou deze „minste van twee kwaden” aanvaardbaar geacht kunnen worden. Toch zouden wij op zichzelf een aantasting van het mooie open landschap van de Angstel bezuiden Loenersloot betreuren.

Hoe dit alles zij, het is gelukkig, dat de overheid toont er zich van bewust te zijn, dat aan de aantasting van onze nog steeds mooie Vecht door de ongebreidelde uitbreiding van het aantal woonschepen, een eind moet worden gemaakt.

PLANOLOGISCHE ONDERWERPEN

Streekplan Gooi en Vechtstreek

Onze commissie wendde zich tot het Provinciale Bestuur van Noord-Holland met een bezwaarschrift tegen dit streekplan. Onze bezwaren gingen vooral tegen het grote aantal kruisingen van wegen met de Vecht. Bovendien leidt één van deze wegen tot een ons inziens niet aanvaardbare kruising van het Gein (ofschoon deze buiten het streekplan ligt). Inmiddels is gebleken, dat twee Vecht-kruisingen in Weesp niet op het plan thuishoorden. Verder maakten wij bezwaar tegen het tracé van de weg van de Bijlmermeer naar het Gooi, waar deze de Nederlands-Ankeveense Plassen onnodig dicht zou naderen. Ook gaven wij de wens te kennen, dat een centrale woonschepen-haven in het streekplan zou worden aangegeven, terwijl wij ons tegen demping van de Reevaart verklaarden.

Streekplan Vecht- en Plassengebied

De voorzitter van onze commissie heeft zitting in de Technische Werkgroep voor dit Utrechtse Streekplan, terwijl twee leden van ons werk-comité de heren Bijleveld en Jansen daar uit andere hoofde deel van uitmaken.

Het ziet er naar uit, dat dit plan aan het einde van 1965 of spoedig daarna voor indiening gereed zal komen. Wij koesteren hoge verwachtingen van dit streekplan.

Provinciale commissie voor uitbreidingsplannen en andere stedenbouwkundige regelingen

Wij stellen het bij voortduring op hoge prijs, dat Gedeputeerde Staten van Utrecht ons regelmatig in de gelegenheid stellen tijdig kennis te nemen van uitbreidingsplannen van de gemeenten in onze streek en om desgewenst in de vergadering van bovengenoemde commissie onze mening daarover kenbaar te maken. Wij maken regelmatig dankbaar gebruik van de geboden gelegenheid om deze plannen te bestuderen.

Als wij dit wenselijk oordeelden, zijn wij voor de commissie verschenen om onze opvatting ter kennis van de vergadering te brengen.

Maarssen, komplan en uitbreidingsplannen in onderdelen

In een vergadering van bovengenoemde commissie voor uitbreidingsplannen hadden wij gelegenheid enige opmerkingen te maken over deze plannen van de gemeente Maarssen. Deze betroffen de wenselijkheid tot het handhaven van de voorgevelrooilijn van de oude grachtenwanden langs de Vecht. Ook hebben wij gepleit voor het betrekken van het terrein aan de linker Vechtoever tegenover de Lange Gracht in de sanering van de kom.

Verder gaven wij uitdrukking aan onze ongerustheid over de bestemming van de terreinen achter de huizen van de Lange Gracht en de Kaatsbaan voor bedrijven, waarvan wij een gevaar voor de goede woonbaarheid van de huizen aan de Vecht duchten.

Ook hebben wij gepleit voor een restauratie of herbouw van het rijtje lage huizen grenzende aan de Hervormde Kerk. Overigens bleek tot onze voldoening, dat Maarssen, voorzover het daarvoor in aanmerking komt, behandeld zal worden als een beschermd dorpsgezicht in verband met de Monumentenwet.

Loenen, bejaardencentrum

Ernstig waren wij verontrust over de plannen tot de bouw van een bejaardentehuis te Loenen. Het plan om het gebouw te doen verrijzen op de weide van Croonenburg, ten zuiden van het dorp, ontlokte veel protest, omdat hierdoor ook naar onze mening het fraaie uitzicht, dat men van deze kant op het dorp heeft, wordt aangetast. Wij kregen gelegenheid onze mening in de Provinciale Commissie voor Uitbreidingsplannen kenbaar te maken.

Met voldoening kunnen wij melden, dat genoemd tehuis in het uitbreidingsplan Driehoven is opgenomen, dat daardoor tevens tot wat beter aanvaardbare proporties wordt gebracht.

Loenen, bungalow aan de Mijndensedijk

Met het plan om een bungalow aan het begin van de Mijndensedijk,

voorbij de Vechtbrug in Nieuwersluis, te bouwen, was onze commissie het niet eens. Het bouwwerk is thans gereed, maar wij zijn van oordeel, dat hier niet van een fraai geheel kan worden gesproken.

Loenen, komplan en uitbreidingsplannen

In Loenen heeft het uitgestrekte plan van uitbreiding Driehoven aanvankelijk veel tegenkanting ondervonden, behalve van onze commissie, ook van een groep van vooraanstaande inwoners. Dit vond o.a. zijn oorzaak in het feit, dat het plan ingreep in de hoek van de oude dorpskern, waarvan het Wapen van Cronenburgh het hoekpunt vormt, welk oude hotel met belendingen aan de uitbreiding zou worden opgeofferd. Besprekingen met het Provinciale Bestuur te Utrecht, waaraan ook onze commissie deelnam, hebben ertoe geleid, dat deze hoek daarna buiten het plan werd gelaten. Wijziging van het uitbreidingsplan in een minder nuchtere vormgeving dan oorspronkelijk en opneming erin van het bejaardencentrum, hebben het beter aanvaardbaar gemaakt. Wij waren in de gelegenheid in de Provinciale Commissie voor Uitbreidingsplannen onze mening hierover te geven.

Ten aanzien van het komplan en een aangrenzend uitbreidingsplan tussen Dorpsstraat en Molendijk, maakten wij bezwaar tegen het plan tot verbreding van de Kerkstraat. Deze hield o.a. in de amovering van het hoekhuis, dat op de monumentenlijst was geplaatst en de tot stand bringing van een pleintje van een vrij willekeurige vormgeving, ten einde het koor van de grote Kerk, meer in het gezicht te brengen en om een doorbraak naar de Molendijk tot stand te brengen. Toen later zich een serieuze gegadigde voor het hoekhuis Kerkstraat-Dorpsstraat voordeed, die tot een goede restauratie wilde overgaan, hebben wij ons opnieuw tot Gedeputeerd Staten gewend en hebben wij ook nogmaals de aandacht van Monumentenzorg voor deze aangelegenheid gevraagd.

Over meer oude bouwwerken in Loenen blijkt tussen Monumentenzorg en het gemeentebestuur verschil van opvatting te bestaan. Ons oordeel is, dat Loenen als een van de mooiste dorpen aan de Vecht, het waard is met bijzondere zorg te worden behandeld, hetgeen zeker geldt voor de oude kern. Enkele restauraties, die de laatste jaren zijn uitgevoerd, geven ons hoop, dat het deel van de bevolking, dat een zeer rationele sanering voorstaat, ook begrip zal krijgen voor een

meer piëteit-volle opvatting. Hoe dit zij, Loenen blijft bij voortduring onze aandacht gespannen houden.

Loenen, theehuis te Nieuwersluis

Wij hebben bezwaar gemaakt tegen een bouwaanvraag, onder toepassing van art. 20 van de Wederopbouwwet, voor een zogenaamd theehuis aan de Vecht tegenover De Kampioen in Nieuwersluis. Het bleek geenszins een theehuis te zijn in de geest van de oude theekoepels aan de Vecht, maar een normaal horeca-bedrijf, dat daar zeker misplaatst zou zijn.

Baambrugge (Loenersloot), bungalow aan de Angstel

Naar de commissie heeft vernomen, bestond het plan schuin tegenover Valk en Heining aan de Angstel een bungalow van zeer extreme vorm te gaan bouwen, waarvoor de aanvrager toepassing van art. 20 der Wederopbouwwet had gevraagd. Met ons waren velen van oordeel, dat dit bouwwerk tegenover het fraaie Valk en Heining met zijn prachtige oude koepel een ernstige aantasting van het landschap zou vormen.

Ofschoon het plan door de Provinciale Utrechtse Welstandscommissie werd goedgekeurd, is van de zijde der gemeente Abcoude gelukkig geen medewerking voor deze bouw verleend.

Nigtevecht, aantasting Vechtoevers

Wij hebben ons tot Gedeputeerde Staten van Utrecht gewend om nogmaals te wijzen op het grote aantal schendingen van het buitendijkse land in het zuidelijk deel van Nigtevecht. Wij legden daarbij een lange lijst over een betreurenswaardige ingrepen in dit gebied, dat nota bene tot meldingsgebied van het Nationale Plan is verklaard.

Waar wij reeds vroeger hebben aangedrongen tot het opnemen van meer Vechtoeverlanden in de lijst van meldingsgebieden, zou twijfel kunnen opkomen aan het effect van dit streven.

Nigtevecht, olie-opslagplaats

Wij hebben bij Gedeputeerde Staten een bezwaarschrift ingediend tegen een bouwaanvraag, onder toepassing van de Wederopbouwwet, voor 11 tanks voor zware motorolie, van 23.50 meter doorsnede en 14 meter hoogte met bijbehorende installaties, die aan de westzijde tegen het dorp Nigtevecht zouden moeten worden gebouwd.

Hoewel wij inzien hoe moeilijk het is voor een dergelijke voor polderbemaling bestemde olievoorraad een niet-storende plaats aan diep vaar-water in onze streek te vinden, achten wij de gekozen situering volstrekt onaanvaardbaar.

Nederhorst den Berg, kampeercentrum

Onze mening werd gevraagd over de inrichting van een kampeer- en caravanbedrijf in het zuidelijke deel van het eiland van Nederhorst den Berg. Na een bezoek meenden wij hiertegen geen bezwaar te moeten maken, mits de begroeiing van de Vechoever ter plaatse onaangetast zou blijven.

VELDBIOLOGISCHE INVENTARISATIE

Verslag van de Inventarisatie-Commissie over de jaren 1961, 1962 en 1963

De Inventarisatie-Commissie is thans als volgt samengesteld:

Dr. V. Westhoff, voorzitter

J. v. Dijk

Drs. K. W. R. Zwart

Drs. S. Parma

Drs. P. Leentvaar, leden

Ir. W. L. Jansen, secretaris-penningmeester, p/a Maliesingel 12 te Utrecht.

Publikaties

Aan de samenstelling van een boek over het zuidelijk Vechtplassen-gebied werd verder gewerkt door bijdragen van verschillende onderzoekers bijeen te brengen.

De bewerking en bespreking met de verschillende auteurs vond door allerlei omstandigheden echter niet de gewenste voortgang, zodat het nog enige tijd kan duren voor het boek geheel persklaar zal zijn.

Loosdrecht

Door de heren W. F. Prud'homme en P. E. v. d. Meulen werd in augustus 1961 een onderzoek ingesteld naar de aanwezigheid van kranswiervelden (*Chara*) in de verschillende gedeelten van de Loosdrechtse plassen. Zij ontvingen hiervoor financiële steun van onze Inventarisatiecommissie en het resultaat van hun onderzoek is gepubliceerd in een artikel van Drs. P. Leentvaar en Dr. M. F. Mörzer Bruijns in *De Levende Natuur* 1963 getiteld: „De verontreiniging van de Loosdrechtse Plassen en haar gevolgen”.

De heer C. Rikkert de Koe voerde in 1962 als onderdeel van een landelijk onderzoek naar de toestand ook een onderzoek uit naar de aantallen otters in het Vechtplassengebied.

De heer J. Duffels voerde in 1962/1963 een onderzoek uit naar het voorkomen van Desmidiaceeën in de *Scorpidium*vegetaties van het oostelijk Drechtgebied en in het Hol van Kortenhoeve.

De heer H. de Vries te Utrecht verrichtte in 1962/1963 een kartering van de vegetaties in het oostelijk Drechtgebied.

Botshol (Abcoude)

De heer L. Mur verrichtte in 1962/1963 een onderzoek naar de periodiciteit van het plankton in de Botshol.

Voor de heer H. F. Artsen te Amsterdam werd een ringvergunning voor vogels aangevraagd in terreinen in de Botshol.

Molenpolder (Westbroek)

De heer P. C. Heyligers zond faunistische gegevens over de Molenpolder, die hij in 1952 verzameld had.

Drs. K. W. R. Zwart te Utrecht verrichtte in 1962/1963 een onderzoek naar de Desmidiaceeën van de Molenpolder. Een verslag hierover is gereed. Het onderzoek wordt voortgezet door de heer W. N. Polder.

Naardermeer

In verband met een onderzoek naar de invloed van herbiciden op flora en fauna in rietvegetaties, werd een aantal proefvakken uitgezet. Het was de bedoeling, dat een aantal onderzoekers deze proefvelden regelmatig zouden bezoeken, om de veranderingen na te gaan.

Door de botanische medewerker werd dit in 1961 regelmatig gedaan. De medewerkers voor het zoölogisch gedeelte hebben na een oriënterend bezoek in het voorjaar van 1961 vrijwel geen waarnemingen gedaan, wat voor een deel veroorzaakt werd door de afwezigheid van de voor onderzoekers interessante diergroepen.

In de lange winter van 1962/1963 verrichtte Drs. P. Leentvaar een uitvoerig onderzoek over de zuurstofhuishouding onder het ijs van het Naardermeer in verband met plankton en visstand, waarover in *De Levende Natuur* is gepubliceerd. Het onderzoek werd in 1963 voortgezet met maandelijks waarnemingen en uitgebreide chemische analyse van het water.

Kortenhoef

De heer L. W. G. Higler onderzocht in 1962 en 1963 de waterinsecten van Kortenhoef-West.

* *
*

Hiermede moge dit verslag worden besloten. Bestuur en Werk-comité van onze Stichting zijn zich ervan bewust, dat de mooie en belangwekkende streek van de Vecht en Vechtplassen meer aandacht vraagt dan soms kan worden gegeven. Zij roepen gaarne de medewerking in van allen, die voor de streek een warm hart hebben. Niet alleen belangstelling voor het werk van onze commissie is gewenst, ook actieve medewerking, die onder andere gegeven kan worden door ons tijdig te waarschuwen wanneer de waarden, die wij hoogstellen dreigen te worden aangetast. Wij mogen hiervoor verwijzen naar hetgeen in de inleiding van dit verslag werd medegedeeld over de doelstelling van de Stichting. Slechts met inspanning van alle krachten en met medewerking van allen, die voor ons doel voelen, kan worden bereikt hetgeen wij nastreven. Gelukkig kunnen wij overtuigd zijn van de sympathie van de Provinciale besturen en van verscheidene gemeentelijke

overheden voor ons streven. Slechts door begrip van de overheid hiervoor kan meestal iets bereikt worden in de geest van onze doelstelling. Laten wij hieraan toevoegen hoezeer wij ervan doordrongen zijn, dat het in onze zich zo dynamisch ontwikkelende samenleving veelal moeilijk is voldoende aandacht te geven aan idiële waarden. Wij zijn echter overtuigd, dat dit toch noodzakelijk is, willen wij aan ons nageslacht een in alle opzichten waardevol gebied van Vecht en Vechtplassen nalaten.

DE MOLEN DE KRAAI TE WESTBROEK

*Hei molentje, molentje, hoog in den wind,
Wat sta je weer dapper te draaien!
Je doet of je 't uiterst noodzakelijk vindt,
Het licht van den zomer te maaien.*

Jan Prins

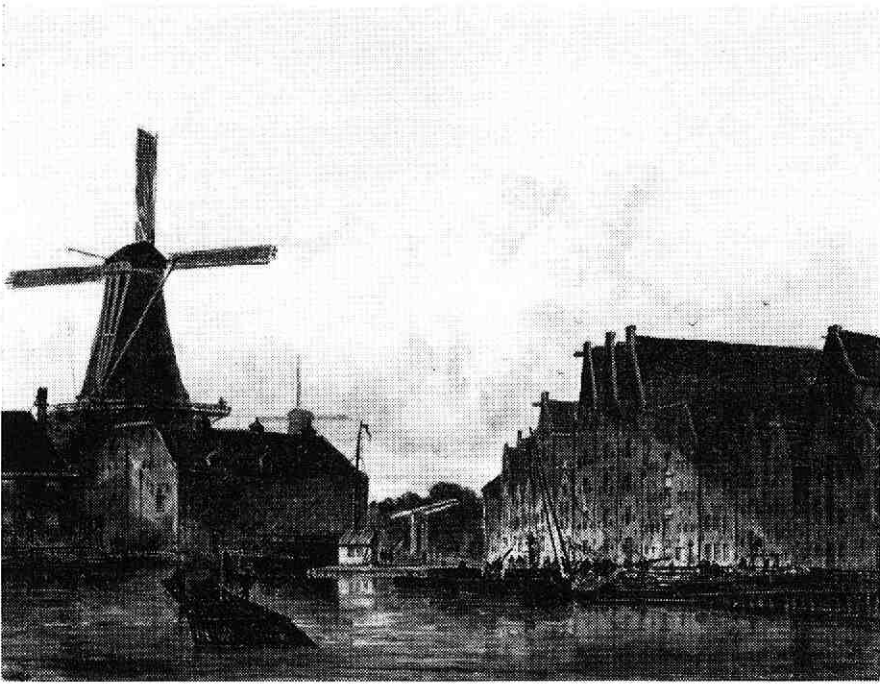
De Kraai, die de laatste jaren in de belangstelling is komen te staan, doordat de Stichting Electriciteitsopwekking door Windmolens hem na de molens van Adorp en Wervershoof met die van Oudeschild voor haar proeven heeft uitgekozen, werd in 1880 gebouwd. Bij de bouw werd gebruik gemaakt van materiaal van een te Amsterdam gesloopte molen, die eveneens de naam de Kraai droeg. Aan de 84 jaren van de huidige molen kan de historicus er dus nog 266 toevoegen, want te Amsterdam is van een molen op de plaats, waar in de 19e eeuw de Kraai stond, reeds in 1614 sprake. In mei van dat jaar verschenen de molenaars Lambert Wynoltz en Lambert Gerritsz voor schepenen en verklaarden precario en tot opzeggens toe van burgemeesteren van Amsterdam te hebben gehuurd om er een korenmolen te bouwen een stuk grond in het vierde bolwerk van het IJ af, tegen een jaarlijkse betaling van 42 gulden.

De toen gebouwde molen was een standerdmolen. Dat soort molens was van hout opgetrokken en ze af te breken berokkende aan hun eigenaars slechts een betrekkelijk klein verlies. Bovendien wist iedereen, dat Amsterdam een vesting was en dat op de bolwerken geen gebouwen geduld konden worden, wanneer de stad belegerd werd, en dat derhalve de stedelijke regering zich terecht de bevoegdheid voorbehield ze te allen tijde te doen slopen. Toen echter in de loop der tijden alle gevaar voor een belegering week, veranderde de toestand, en ook de zienswijze van het publiek. De houten molens werden allengs vervangen door grotere stenen molens. Zo blijkt de

kaart bij Wagenaar vóór 1760 ook de Kraai, die de gedaante kreeg van een bovenkruier, bestaande uit een met riet gedekte achtkant op een stenen onderbouw. Niemand dacht eraan, dat de stedelijke regering kon eisen een dergelijke molen zonder schadevergoeding af te breken. Het stadsbestuur werkte die mening trouwens zelf in de hand, door van zijn recht nooit gebruik te maken. In het begin van de 19e eeuw dacht dan ook geen gebruiker van grond op een bolwerk aan de mogelijkheid verjaagd te kunnen worden, zolang hij maar zijn precario op tijd betaalde. Dit precario bedroeg sedert het midden van de 18e eeuw f 54,—. In 1797 werd dit bedrag tot f 80,— verhoogd, maar bij raadsbesluit van 1 oktober 1823 weer tot f 54,— teruggebracht.

Op 19 september 1838 brandde de Kraai af. Eigenaars van de opstal waren toen Johan Gerrit Weers en Gerrit Niermans. Het $\frac{1}{4}$ aandeel van laatstgenoemde, die te Deventer woonde, werd op 2 februari 1839 ten overstaan van notaris F. Franke aan Weers overgedragen. Bij besluit van Burgemeester en Wethouders van 5 maart 1839 werd aan J. G. Weers vrijstelling van betaling van precario verleend over het tijdvak van het afbranden van zijn molen tot dat deze weer zou zijn opgebouwd en voltooid. Weers was intussen reeds aan het werk gegaan en had de stenen voet van de verbrande molen tot drie palm (= decimeter) beneden de begane grond laten afbreken. Daarna werd een grote en flinke molen gebouwd, die in 1845 met de omliggende gebouwen werd getaxeerd op een waarde van f 28.000,—. Ter vergelijking diene, dat de Roomolen zonder gebouwen in 1844 getaxeerd was op een veilingwaarde van f 25.000,—. De belangrijkheid van de Kraai kan ook daaruit blijken, dat hij in 1843 in hoeveelheid gemalen kilogrammen graan onder de ruim dertig Amsterdamse molens met 894.162 kg tarwe en 163.304 kg rogge, in totaal dus 1.057.466 kg, de tweede plaats bezette. In 1842 had hij de derde plaats ingenomen.

Na de dood van J. G. Weers kocht zijn zoon J. Weers in 1861 de Kraai van de gezamenlijke erfgenamen voor f 4.700,—. De waarde van de molen was dus toen aanzienlijk gedaald, hetgeen waarschijnlijk toegeschreven moet worden aan de afschaffing van de accijns op het gemaal m.i.v. 1 januari 1856. In stede van de windkorenmolenaars voordeel aan te brengen, had het verdwijnen van de toch soms wel graag door hen ontdoken accijns hen zeer geschaad, doordat mede

1. De molen de Kraai, gezien over de Brouwersgracht te Amsterdam omstreeks 1860. Aquarel van A. Eversen, atlas Splitgerber, gemeentearchief Amsterdam.

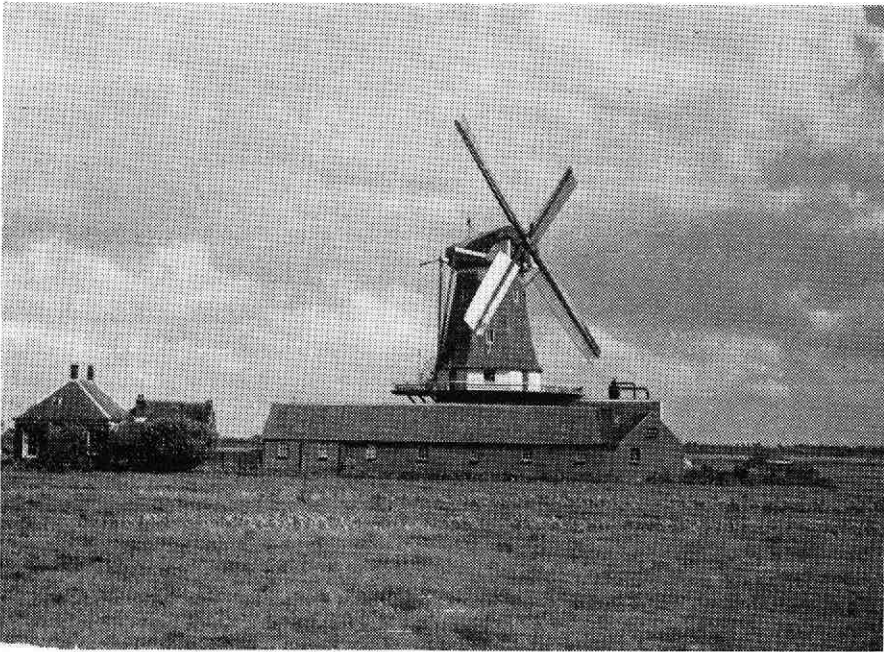
allerlei belemmeringen voor de stoommolens en meelfabrieken waren opgeheven. Het malen van het graan, dat zich tevoren vrijwel beperkte tot hetgeen de bakker in zijn bedrijf nodig had, ging plaats maken voor werken voor eigen rekening. De bakkers gingen ertoe over goed gemalen en gezuiverd meel te kopen in plaats van zelf hun graan te kopen en te laten malen. Naast de handel in granen kwam die in meel tot ontwikkeling.

J. Weers achtte in 1870 de tijd gekomen, om aan Burgemeester en Wethouders te vragen de bij hem precario in gebruik zijnde grond op het bolwerk Sloterdijk te mogen kopen. Hij deed zulks op 20 oktober, nadat de gemeenteraad op 25 mei besloten had, dat binnen twee jaar ten zuiden van de Kraai woonhuizen zouden worden

gebouwd. De wethouder voor de Publieke Werken, ervan uitgaand, dat de bestaande toestand op het bolwerk Sloterdijk op den duur niet behouden zou kunnen blijven, was tegen inwilliging van het verzoek. Op 27 december 1870 gaven Burgemeester en Wethouders aan J. Weers te kennen, dat er bij hen bezwaar bestond een voordracht over de verkoop van de door hem bedoelde gronden aan de gemeenteraad te doen.

Zes en een half jaar later was het voor Weers zover. Krachtens besluit van Burgemeester en Wethouders van 28 juni 1877 werd hij op 2 juli van dat jaar bij deurwaardersexploit gesommeerd zijn opstal af te breken en de ondergrond m.i.v. 1 januari 1878 ter beschikking van de gemeente te stellen. Deze had de grond nodig om de Brouwersgracht een rechtdoorgaande verbinding naar de Singelgracht te geven, waarna de schuin in de richting van de Haarlemmerpoort lopende Korte Brouwersgracht zou kunnen verdwijnen. Op 15 mei 1878 vroegen Burgemeester en Wethouders aan de stadsadvocaat advies omtrent de wijze, waarop verder zou moeten worden opgetreden tegen J. Weers, die niet gereageerd had op de hem gedane aanzegging. Dit advies van mr. A. Brugmans van 22 mei leidde tot het in besloten vergadering op 12 juni 1878 genomen raadsbesluit om via een proces de grond van Weers in handen te krijgen.

Weers deed echter het voorstel tot een schikking. Hij zou de molen zo spoedig mogelijk afbreken en de grond ter beschikking van de gemeente stellen, waartegenover hem een schadeloosstelling van f 2.000,— zou worden uithetaald, terwijl iedere partij haar eigen proceskosten zou betalen. Mr. Brugmans gaf Burgemeester en Wethouders in overweging op dit voorstel in te gaan om spoedig de beschikking te krijgen over de omstreden grond. Ook uit billijkheidsgevoel was er voor een vergoeding aan Weers wel iets te zeggen. Hij had de molen immers niet uit speculatiezucht, maar uit de nalatenschap van zijn vader gekocht, in de mening door de betaling van het precario van het rustige bezit van zijn molen verzekerd te zijn. Zijn vader noch hij zelf waren ooit met deze betaling nalatig geweest. Het dagelijks bestuur was echter in meerderheid tegen iedere transactie. Alleen de wethouder voor de Financiën, mr. G. van Tienhoven, achtte een schadevergoeding van niet meer dan 25 % der afbraakwaarde van de opstallen, uit te betalen aan hen, die gedurende tenminste 30 jaar, hetzij in persoon, hetzij bij erfopvolging, huurders of ge-

2. De molen de Kraai te Westbroek in 1960. Foto van J. H. van den Hoek, Ostende.

bruikers van gemeentegronen en eigenaars der opstallen waren geweest, niet misplaatst.

Het proces voor de arrondissementsrechtbank te Amsterdam, waarin op 26 mei gepleit was, eindigde op 25 juni 1879 met toewijzing van de eis van de gemeente tegen J. Weers. Deze overleed op 5 oktober daaraanvolgende te zijnen huize aan de Middenweg 40 buiten de Zaagmolenpoort. Zijn kinderen, onder wie Johan Weers, molenaar te Montfoort, waren zijn erfgenamen. In november 1879 vroegen zij aan de gemeente het afbreken van de Kraai tot mei 1880 te mogen uitstellen, daar zij hem op 15 december voor sloop in veiling wilden brengen. Dat werd hun op 5 december toegestaan, nadat bekend was geworden, dat in de nalatenschap van J. Weers de schulden waarschijnlijk het actief zouden overtreffen, daar grove speculaties in granen hem belangrijke verliezen hadden opgeleverd.

Op 17 februari 1880 gaven Burgemeester en Wethouders een sloopvergunning af voor de Kraai. Terwijl de afbraak aan de gang was werd de molen op 24 april 1880 eigendom van de gebroeders Janzen, aannemers te Nieuwediep, gemeente Helder. Zij verzochten op 26 april aan Burgemeester en Wethouders de op 1 mei aflopende termijn van ontruiming van het bolwerk Sloterdijk met een maand te willen verlengen, welk verzoek op 7 mei werd ingewilligd. Toen alle opstallen verdwenen waren besloten Burgemeester en Wethouders op 16 november 1880 de vrijgekomen gronden te stellen onder beheer van de afdeling Publieke Werken. Daarmee verdween de Kraai voorgoed uit de Amsterdamse archieven.

De molen, die met het afkomende materiaal aan de Kerkdijk te Westbroek werd opgebouwd, heeft een onderbouw van baksteen. De buitenbekleding van de bovenbouw en de kapbedekking zijn van riet. De wieken met ijzeren roeden hebben een vlucht van ongeveer 25 meter. In 1956 was de slecht onderhouden molen buiten gebruik. Het volgende jaar werden echter voorbereidingen getroffen tot herstel en tot inrichting met een installatie voor electriciteitsopwekking vanwege de Stichting Electriciteitsopwekking door Windmolens. De zg. Van Busselwieken werden vervangen door wieken met jalouzie-zwichtkleppen. Op de vier einden van het wiekenkruis werden Bremer-neusremkleppen aangebracht. Dit praktisch geheel uit aluminium en staal vervaardigde wiekenkruis waarborgt een veilig bedrijf ook bij plotseling opstekende buien tijdens het automatisch bedrijf zonde rtoezicht. Op 13 maart 1958 werd voor de eerste maal proefgedraaid met de opwekkingsinstallatie, waarna de Kraai overdag regelmatig in proefbedrijf was, nu en dan onderbroken voor het aanbrengen van verbeteringen in drijfwerk en wieksysteem. Behalve de automatische zwichtinrichting werd ook een automatische krui-inrichting aangebracht. Met ingang van 1 januari 1959 werd begonnen met het dagelijks invullen van bedrijfscijfers op staten, waaruit de prestatie van de molen kan worden afgeleid. Van deze resultaten wordt geregeld verslag gedaan in Molennieuws, orgaan van de vereniging De Hollandsche Molen en de Stichting Electriciteitsopwekking door Windmolens.

In het vlakke groene land links van de weg tussen Blauwkapel en Hollandsche Rading vormt de werkende Kraai een ware verrassing voor een ieder, die juist de stilstaande Geesina te Groenekan achter

zich heeft gelaten. Met zijn blinkende wickenkruis roept hij de boven deze bijdrage geplaatste dichtregels in de herinnering. Moge de Kraai in zijn vrijwel ongerepte omgeving zo voor velen tot in lengte van dagen te zien zijn! Wij willen eindigen met het slot van Jan Prins' gedicht Het Molentje:

Maal verder, maal verder, maal stevig en straf!
 Je werken blijft toch onbegonnen,
 Het licht van den zomer, dat maai je niet af,
 Het licht van de zomersche zonne!

Mr. J. H. van den Hoek Ostende

Gegevens voor dit artikel werden ontleend aan:

Gemeentearchief Amsterdam; arch. secr. afd. Fin. 1839 nrs. 220, 378 en 379; arch. secr. afd. P.W. 1839 nr. 45 en arch. secr. afd. A.Z. 1839 nrs. 1265 en 2300.

Muniment besloten raad 1864 nr. 11.

Arch. comm. eig. 1870 nrs. 696, 704, 764 en 853; arch. secr. afd. Fin. 1878 nrs. 2592, 2593, 2700, 2759, 2883, 2984, 3157 en 3269; 1879 nrs. 2011, 2172, 2303, 3112, 5462, 5524, 5545, 5620 en 5669; arch. secr. afd. P.W. 1880 nrs. 762 en 2882; arch. comm. eig. 1877 nrs. 580, 591 en 611; 1878 nr. 457; 1880 nrs. 89 en 726.

Derde Jaarboek van De Hollandsche Molen 1935—1942, blz. 142.

Utrechts Molenboek 1956, blz. 27.

Molennieuws.

INHOUD

1. Bestuur van het genootschap	III
2. Ledenlijst	V
3. Jaarverslag	XI
4. Rekening van de penningmeester	XIII
5. Excursieverslag	XV
6. Centraal register van familiearchieven	XXII
7. Rectificatie	XXII
I. Verslag van de Stichting Commissie voor de Vecht en het Oostelijk- en Westelijk Plassengebied over het tijdvak 1961—1965	1
II. De molen de Kraay te Westbroek, door Mr. J. H. van den Hoek Ostende	23